

Сапаға сай келмейтін өнімдер мен тауарларды жеткізу және сатумен байланысты дауларды шешу кезінде заңдарды қолдану тәртібі туралы

Күшін жойған

Қаулы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Пленумы 1995 жылғы 8 ақпан N 5. Күші жойылды - ҚР Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы N 28 Нормативтік қаулысымен.

Ескерту. Қаулының күші жойылды - ҚР Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы N 28 Нормативтік қаулысымен.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Төрелік Сотының Пленумы сапаға сай келмейтін өнімдер мен тауарларды жеткізу және сатумен байланысты шаруашылық дауларын шешу тәжірибесін талқылап, осы санаттағы дауларды соттар негізінен дұрыс шешетіндігін атап өтеді. Сонымен бірге іс материалдарын атүсті зерттеу, келісімге немесе сапаға қойылған өзге міндетті талаптарға байланысты жарамсыз деп танылған, өндірістік ақаулармен сатылған немесе жеткізілген, жиынтықсыз, басқа да жетіспеушіліктері бар өнімдер мен тауарлардың сатылуын (жеткізілуін) реттейтін нормативтік актілерді қате түсіндіру жағдайлары орын алған.

Төрелік соттар өнімдер мен тауарлардың жеткізілуін реттейтін заңды бұзудың алдын алу жөніндегі шараларды жеткіліксіз қолданады.

Тәжірибе біркелкілігін қамтамасыз ету мақсатымен, "Қазақстан Республикасының төрелік соты туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 25 бабын басшылыққа ала отырып Қазақстан Республикасы Жоғарғы Төрелік Сотының Пленумы

қаулы етеді:

1. Қазақстан Республикасының төрелік соттары сапаға сай келмейтін өнімдер мен тауарларды жеткізу және сатумен байланысты дауларды шешу кезінде Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексін, КСРО азаматтық заң негіздерін, Қазақстан Республикасы Министрлер Кабинетінің 11.09.94 жылғы N 1240 Р941240_ қаулысымен бекітілген "Өнімдер мен тауарларды саны мен сапасы бойынша қабылдау тәртібі туралы" нұсқаулықты, Жеткізу туралы ережелерді, контракттар мен шарттар ережелерін, тауарлар мен өнімдерді сапасы бойынша қабылдаудың ерекшеліктерін көздейтін басқа нормативтік актілерді басшылыққа алғаны жөн.

Төрелік соттар мынаны ескеруі керек:

- 30.01.93 жылдан кейін туындаған қатынастар бойынша Қазақ КСР Азаматтық кодекс 01.01.90 жылдан кейін қабылданған КСРО азаматтық заңы негіздеріне және Қазақстан Республикасының заңдарына қайшы келмейтін бөлігінде қолданылады;

- бұдан былай Қазақстан Республикасында импорттық жүктерді қабылдау тәртібін реттейтін нормативтік акті қабылданғанға дейін 15.10.90 жылғы редакциядағы "Импорттық тауарларды саны мен сапасы бойынша қабылдаудың, рекламациялық актілерді жасау және жіберудің тәртібі мен мерзімдері туралы" нұсқаулық қолданылады;

- Жеткізу туралы ережелер тек, егер тараптар оны шарттарында тікелей көздеген жағдайда, тараптар қатынастарында қолданылады;

- Қазақстан Республикасының аймағында 01.01.95 жылдан қолдануға міндетті 09.11.94 жылғы N 1240 Нұсқаулық қабылданғанға дейін қабылдау тәртібі КСРО Мемтөрелігінің қаулыларымен бекітілген "Өнімдер мен тауарларды саны бойынша қабылдау тәртібі туралы" және "Өнімдер мен тауарларды сапасы бойынша қабылдау тәртібі туралы" нұсқаулықтармен реттелді;

- ТМД қатысушы-мемлекеттердің шаруашылық қызметін жүзеге асырумен байланысты дауларды шешу тәртібі туралы Келісімнің 11 бабына сәйкес мәміле жөніндегі тараптардың құқықтары мен міндеттері, егер тараптардың келісінде басқасы көзделмесе, ол жасалған жердің заңымен анықталады.

2. Сапаға сай келмейтін тауарларды жеткізумен (сатумен) байланысты дауларды қараған кезде төрелік соттар "Қазақстан Республикасы төрелік соттарының шаруашылық дауларын шешу тәртібі туралы" Заңының 18 бабымен бекітілген сапаға сай келмейтін өнімдерді жеткізу (сату) дауларының тек қана сотқа қарастылығын ескергені және шағым өтінішін қате қабылдаған жағдайда істі бекітілген сотқа қарастылығы бойынша тапсырғаны жөн.

3. Шаруашылық дауларды қарауға дайындаған кезде төрелік соттар өнімдер мен тауарларды сапасы бойынша қабылдау тәртібін реттейтін нормативтік актілерде аталған материалдардың барлығын шағым берушілерден талап етуі, іске қатысуға мамандарды (сарапшыларды, технологтарды, тауар мамандарын және т.б.) тарту мәселелерін шешуі, сарапты қайта өткізудің немесе тауардың орнында қараудың қажеттілігін талқылауы керек.

4. Міндеттерді орындауға байланысты дауларды қарау барысында төрелік соттар сапаға сай келмейтін тарауларды жеткізгені үшін жеткізуші де, жеткізуші емес орындаушы да жауапкершілікте болатындығын ескеруі керек. Бұл орайда, жеткізу шарты бойынша сатып алушы үшін жеткізуші болып табылмайтын, өзінің сатып алушысының айтуы бойынша сол сатып алушымен жеткізу шартында болған, алушыға транзиттік тиеп жіберуді жүргізген орындаушы, сапасыз тауар жеткізгені үшін белгіленген жауапкершілікке тартылуы мүмкін.

5. Жеткізу шарттарының орындалуын шектейтін заңға сәйкес жеткізуші тауардың барлық тұтастай алғандағы сапасына, оның ішінде құрамды бөліктері мен жиынтықтайтын бұйымдарға жауап береді.

Төрелік соттар бұл ережені стандарттарда, басқа нормативтік-техникалық құжаттарда сол тауардың құрамды бөліктері мен жиынтықтайтын бұйымдарына орындаушы жауапкершілікте болады деген сілтеме болған жағдайларда да қолданғаны жөн. Сапасына сай келмейтін, жиынтықтайтын бұйымның бұзылғаны салдарынан жұмыс істемейтін тауарларды жеткізуге байланысты дауларды қараған кезде орындаушы үшінші жақ ретінде іске қатысуға тартылуы мүмкін.

Егер жиынтықтайтын бұйымдарды жеткізушіні (орындаушыны) сот үшінші жақ ретінде таратпаған, ал шағым талаптарды негізгі бұйым жеткізушінің есебінен қанағаттандырылған болса, немесе соңғысы ол талаптарды өз еркімен қанағаттандырса, онда негізгі бұйымды жеткізушінің жиынтықтайтын бұйымдарды жеткізушіге (орындаушыға) оның шығындарын, оның ішінде айып сомасын өтеу туралы талап қоюға құқы бар.

Егер жеткізілген өнім жиынтығы жағынан стандарт пен басқа нормативтік-техникалық құжаттарға сәйкес келіп, бірақ шартта ескерілген талаптарға сәйкес келмеген жағдайларда да жиынтықталмаған өнімді жеткізгені үшін жауапкершілікте болады.

6. Осы санаттарға дауларды шешкен кезде төрелік соттар мынаны анықтауы керек: жеткізуші (сатушы) өнімді (тауарды) сатып алушыға жібергенге дейін оның сапасын тексеруге міндетті ме, сапасы мен жиынтығын тексерусіз өнімді (тауарды) жасаушының ыдысында жіберуге құқылы ма, бұл орайда бекітілген кепілдік мерзімдері сақталды ма, өнім (тауар) жасаушы жауапкершілікке тартылуға тиіс пе.

Бұл орайда міндеттерді тиісті түрде орындамаған жағдайда, тараптардың шарт бойынша жауапкершілігі принципін ескеру керек.

7. Егер сатып алушыға (алушыға) жасаушы немесе оның орналасқан жері беймәлім болса және жеткізушіге (сатушыға) жасалады.

8. Жеткізу процесінде оның сынуы нәтижесінде өнімнің немесе ыдыстың бұзылуына байланысты берілген шағымдар жөніндегі істер даулардың дербес санаты ретінде қаралуы керек.

Бұндай өнімді қабылдау сапаға сай келмеу туралы актілерді жасау жолымен жүргізіледі. Сапаға сай келмейтін өнімді тиіп жібергені үшін жасаушының (жеткізушінің) жауапкершілігі сапа туралы заңмен реттеледі. Егер өнімнің немесе ыдыстың сынуы, бұзылуы, бүлінуі немесе жоғалуы өндірістік сипаттағы

кемшіліктер себебінен болса, онда сапаға сай келмейтін тауарларды тиеу (жеткізу сату) жағдайлары үшін заңмен бекітілген санкциялар мен шағым ескеруінің қысқартылған мерзімдері туралы жалпы нормалар қолданылады.

Ақаулар, жоғалу, сыну өзге себептермен туындаған кезде шағым ескіруінің қысқартылған мерзімдері қолданылмайды және сапаға сай келмейтін өнімді тиегені (жеткізгені) үшін санкциялар салынбайды. Ыдыс ақауларына байланысты өнімнің бұзылуына немесе жоғалуы мәселесі де осылай қаралады, бірақ бұл жағдайда шағым ескеруінің қысқартылған алты айлық мерзімі ішінде, егер тараптар қатынастарында жеткізу туралы ережені қолданса немесе ондай жауапкершілік шартта бекітілсе, сапасыз ыдыста өнімді тиеп жібергені (жеткізгені) үшін санкциялар қолданылуы мүмкін.

9. Жеткізілетін (сатылатын) өнім сапасы бойынша шарт ережелеріне сәйкес болуы керек. Егер тараптар шартта басқасын көздемесе, тауар (өнім), егер ол шартта көрсетілген сатып алу мақсаттарына жарамсыз болса; егер ол сатушы сатып алушыға көрсеткен үлгіге немесе эталонға сәйкес келмесе; егер тауардың (өнімнің) сапасын сақтау және қорғау ыдыспен немесе орамамен қамтамасыз етілмесе; егер тауар жеткізуші (жасаушы) мемлекет белгілеген стандарттарға сәйкес келмесе, сапаға сәйкес келмейді деп танылады.

Егер шартта тараптар өнімнің немесе тауардың сапасын қойылатын арнайы ережелерді анықтаған болса, шарт ережелерін басшылыққа алған жөн.

10. Егер сатып алушы (алушы), мәміле жасаған кезде өнімнің (тауардың) нақты кемшіліктері туралы біле тұра оны сатып алуға шарт бекітсе, төрелік сот сапасыз тауарды (өнімді) жеткізгені үшін жауапкершілікті жеткізушіге (сатушыға) жүктеу мәселесін талқылаған кезде бұл жағдайды ескеруі керек.

11. Сатып алушы (алушы), егер ол жеткізушінің (сатушының) тауардың кемшіліктерін жою немесе оны ауыстыру туралы ұсынысынан бас тартса, сапасы төмен тауарға (өнімге) пара-пар түрде бағасын түсіру құқығынан айырылады. Бірақ бұл орайда сот өнімді сапасы бойынша қабылдау және жеткізушіге (жасаушыға) хабар жіберу мерзімдерінің сақталуын және жеткізушімен тауардың кемшіліктерін жою немесе оны ауыстыру мерзімдерінің сақталуын ескеруі керек.

12. Егер тауарды қабылдаған кезде ол сапасын куәландыратын құжатта көрсетілген сорттан (сападан) төмен болып шыққаны анықталса, тауар шарт жағдайына, стандартқа және өзге нормативтік-техникалық құжаттарға сәйкес келсе де, сол жөнсіздік пен тауарды дұрыс таңбаламаған үшін олар шартта көзделген болса, мүліктік санкциялар қолдануы мүмкін.

13. Тауардың кездейсоқ жойылу тәуекелі сатып алушыға өткеннен кейін жоғалуы немесе бұзылуы, егер ол сатушының (жеткізушінің) кінәсінен болмаса, сатып алушыны бағасын төлеу міндетінен босатпайды.

Егер сатып алушы (алушы) тауарды (өнімді) қабылдаса немесе шартта сол тауарды (өнімді) белгілі жерде тапсыру көзделсе, тауар (өнім) бар болса және сатып алушының оны шартта бекітілген мерзімде алу қажеттігі хабардар етілсе, өнімнің (тауардың) бұзылу, жойылу немесе бүліну тәуекелі сатып алушыға (алушыға) жүктеледі. Егер өнімнің жойылуына немесе бұзылуына, сапасының төмендеуіне сатушы (жеткізуші) кінәлі болса, атаған норманы сот қолдана алмайды.

14. Сапаға сай келмейтін тауарды қабылдау заң немесе тиісті Нұсқаулық талаптарына сәйкес жасалған актімен рәсімдеу керек.

Актіде белгіленген кемшіліктердің туындауына нақты себептер жоқ болған жағдайда төрелік сот алушыдан (сатып алушыдан) қосымша мәліметтер талап ету, қажет жағдайда қосымша сарап өткізуі немесе сарапшының (мамандардың) жазбаша қорытындысын алуы керек. Өнімнің немесе тауардың сапасыздығы себептерін атамау фактісінің өзі жеткізушіні (сатушыны, жасаушыны) жауапкершіліктен босату үшін негіз бола алмайды.

15. Сапасыз тауарды қабылдау акті тиісті өкілмен ресімдегені туралы мәселені шешкен кезде сатушының нұсқау талаптарына сәйкес жеткізушінің (сатушының, жасаушының) тиісті түрде уәкілденген өкілінің немесе сарапшының қатысуымен актіні сарапшының немесе сапа жөніндегі инспектордың қатысуынсыз жасау тек тараптарға міндетті нормативтік актілермен немесе шартпен тура көзделген жағдайларда ғана болуы мүмкін.

16. Жүкті саны мен сапасы бойынша акті жасау арқылы тапсыруға қатысуға сенім хаты болмаса, жүкті алып келген адамның қатысуымен жасалған қабылдау-тапсыру құжаттары тек жүк жіберушінің кейінгі келісімімен қабылданады.

17. Төрелік соттар сатып алушының өнімді қабылдау мерзімі мен тәртібін сақтауын тексергені жөн.

Атап айтқанда, шағым ескіргендігінің қысқартылған алты айлық мерзімі сапасына сай келмейтін, сондай-ақ жиынтықталмаған өнімді жеткізуден туындайтын шағымдар бойынша қолданылады және кемшіліктер сатып алушы анықтаған күннен бастап есептеледі.

Егер жасаушы немесе жеткізуші сатып алушы (алушы) сапаға сай келмейтіндігі себептерінен өнімнің бағасын төлеуден негізсіз бас тартты деп санаса, онда сондай өнімнің бағасын төлеу туралы шағым беру үшін шағым ескіргендігінің қысқартылған емес, жалпы мерзімі қолданылады.

Ал ол шағым беруші өнімнің төленбегені туралы білген немесе білу керек болған сәттен есептеледі.

18. Сатып алушылардың шығындарды, оның ішінде тауарлардың бағасын, сондай-ақ сапаға сай келмейтін тауарларды сатқаны (жеткізгені) үшін

санкцияларды өтеу туралы сатып алушылардың талаптары үшін қысқартылған алты айлық талап мерзімнің өтуі акт жасалған күннен, ал қабылдау мерзімі бұзылған жағдайда - жасалуға тиіс күннен бастап саналады.

Регрестік міндеттемелер бойынша талап мерзімінің өтуі негізгі міндет орындалған күннен бастап, яғни соманы талапкер есебінен шығару немесе талапкер шығындарды, жарамсыз өнімнің бағасын, санкцияларды және т.б. үшінші жақтың пайдасына аударған күннен бастап саналады.

19. Сатып алушы (алушы) жарамсыз өнімнің бағасын қайтару немесе түсіру туралы талап еткен жағдайда бағаның түсуі ақырғы тұтынушыға жеткендігінің дәлелдері болмаса немесе сатып алушы сапалы тауар (өнім) ретінде жарамсыз тауарды сатқан жағдайда, төрелік соттар Мемстандарт органдарын бұл туралы хабардар етуі керек. 20. Сапаға сай келмейтін тауарлар мен өнімдерді жеткізуден туындайтын дауларды шешкен кезде төрелік соттар осы құқық бұзушылықтарға ықпал ететін себептер мен жағдайларды толығырақ анықтаған, жеке ұйғарым шығаруы арқылы ықпал еткен, сондай-ақ осындай салдардың пайда болуына кінәлі адамдардың жауапкершілігі туралы мәселелерді қойғаны жөн.